

Ajalehes „Meie Kodumaa” 1908 ilmunud Soriküla kooliõpetaja Juhan Järveri ülevaade Sorikülast. Põhja-Kaukaasia: Kuban: Soriküla (Hussõ-Kardonik). Hussõ-Kardoniki jõgi. Nevinnomõssk. Stavropoli kubermang: Allmäe. Batalpašinsk (Tšerkessk). Zelentsukskaja staniitsa. Soriküla asukoht ja vaated, kliima. Soriküla asutamine. (Järveri väitel 1869...1870, kuid ülejäänud allikad osutavad hilisemale ajale, mis tundub tõenäolisem. Järver oli 1908. aastal äsja alustanud oma tööd Sorikülas.) Soriküla esimesed majad. Suur uputus Sorikülas. Tatarlased, venelased ja nende suhtumine eestlastesse. Põllumajandus, eriti karjakasvatus. Tuluallikad ja tööd. Masinad. Joomist on vähe. Ajalehete lugemine. Soriküla raamatukogu. Soriküla kool. Kooliõpetaja palk. Soriküla elanike arv (45 peret, üle 200 inimese). Digiteeris A. Aule, kirjaviisi muutmata.

Meie Kodumaa (nr. 98), 15. detsember 1908, lk. 2

Hussõ-Kardonika Eesti asundus.

Kirjut. J. Järwer.

Hussõ-Kardonika asundus seisab Kubanimaa lõunapoolsel serwal, Batalpašinski jaoskonnas, Hussõ-Kardonika jõe kaldal. Kõige lähem raudteejaam asundusest on „Newinnomõsskaja” Wladikawkasi raudteel. Sellesse jaamasse saab asundusest tublisti 100 wersta. Asundus ise asub Kaukasia mäeselja eelmägestikus. Ta on omas kohas wiimane elamise punktidest põhja pool mäeselga.

Küla seisab mägede wahel, orus. Eemalt, lõuna poolt, paistawad kõrged lumemäed nõnda, et lumi terwe aasta ümber silmist ei kao, olgugi et juba lõunamaal elad. Waadates näitawad lumemäed paari wersta kaugusel olewad, aga ometi saab nende juurde wersta 15—20. Ka mägede kuningas „Elbrus” on selgesti näha. Kui tore on teda õhtul päewa loojamineku ajal waadata; Kui toredasti tema tipp, igawesti lumega kaetud, siis hiilgab!

Kliima läheb kodumaa kliimast vähe lahku, ainult natukene soojem. Suwel jahutawad õhku lumemäed, ja et asundus merepinnast arwates, hästi kõrgel seisab, siis ei ole siin mitte nõnda suurt soojust suwel, kui eemal, lagedal maal, Talwel jälle ja sügisel, kui lagedal maal suured tormid möllawad, ei tea meie, siin mägedes neist aimatagi. Harilik suwe soojus 35° R. järele, talwine külmus 5° — 10° R. järele, kuna talwel keskpäewal, päikese paistel, 10° — 15° R. järele sooja on. Ilmad on enamiste selged. Talwel katab ka õhukene lumekord maad. Kliima on terwisele hää, parem kui kodumaal. Jõe wesi, mis eemalt mägedest tuleb, on selge, külm ja karastaw. Haigeks jäämist ei tulegi peaaegu siin ette ...

Asundus on aastal 1869—1870 asutatud. Esimesed asunikud tuliwad siia Stawropoli kubermangust, Allmäe Eesti asundusest. Säält tõrjus neid wee ja metsa puudus eemale. Nad palusiwad walitsuselt maad, kus wett ja metsa on. Nende soowi täideti ja asutadi neid praegusele kohale elama. Esimesi tulijaid

oli siia wiiskümmend perekonda. Igale perekonnale mõõdeti wiiskümmend dessätini maad pruukimiseks, kuna maa üleüldiseks jäi. Mehed paniwad käed käima — ja warsti oliwad elamiseks onnid ülewal. Nende ehitamine oli päris lihtne: tehti warwadest pisikene neljanurgaline aed, pandi nendestsamadest lagi pääle; sawitadi siis seest ja wäljast poolt tublisti sawiga, lõpeks tehti heintest katus pääle — ja maja oli walmis. Muid ehitusi polnud tarwiski. Loomad wiibisiwad ja wiibiwad praegugi weel paljudel aasta ümber lageda taewa all. Kuid siisgi oli weel üht ehitust tarwis — ja see oli saun, ilma milleta eestlane mitte läbi ei saa. — Maa, mis eestlastele kätte mõõdeti, oli senini tataarlaste karjade tallermaaks olnud. Ja need mehed ei waatanud sellepärast, mitte hää pilguga tulijate pääle. Nad püüdsiwad asujatele igat pidi kahju teha. Nii mõnigi hää loom läks tatarlaste küüsi. Ka naaber kasak oli ülelöömiseks walmis. Oli juhtumisi, kus loomad pool wägisi eestlaste käest ära riisuti. Kuid werewalamist pole terwel asumise ajal siiski ette ei tulnud. Inimene jäeti puutumata! — Kolm aastat elasiwad eestlased rahulikult omal paigal. Siis tuli suur muudatus. Ühel suwel läks wesi Hussõ-Kardonika jões nõnda suureks, et ta terve Eesti asunduse oma kallastelt ära lõhkus. Keegi tatarlane oli juba asumise aegu sedasugust õnnetust etteteatanud, üteldes, — Wennad, ärge ehitage seesuguse madala koha pääle omi majasi, wesi wõib neid kergesti ära pühkida! —

Meie Kodumaa (nr. 99), 18. detsember 1908, lk. 2

Eestlane waatas ojakese pääle, milles wesi waewalt ristkabluni ulatas, waatas ja wangutas pääd ning ütles siis: — „Mäemees, sa oled rumal!” — „Eks meie edaspidi näha saa, emb-kumb meist rumalam on,” — wastanud selle pääle tatarlane ja läinud siis oma teed. — Ja tatarlase ettekuulutus läks kolme aasta pärast täide: mitte ainustki majakest ei jäänud terwest asundusest järele. Pääle selle suure häwituse lahkusiwad paljud asunikud Hussõ-Kardonikast ja asusiwad mujale. Ka oli muid põhjusi, mis asunikka sellest paigast lahtuma sundisiwad. Eestlane oli põllutööga harjunud, kuid mägin maa oli selleks wähe kõlbuline. Ka rikkusiwad suured rahesajud orast. Aga karjakaswatamisega polnud eestlane weel harjunud. Ja selleks oli koht nagu loodud. Kuid aega mööda harines asunik uuendustega ära. Ja nüüd on terve asunduse ülewalpidaja ainult karjakaswatus, Põllutööd tuntakse ainult weel aiatööna. Praegu on keskmisel peremehel 8—10 lüpsilehma. Aastane sissetulek wõist 200—300 r.; loomade müügist 150—200 rubla. Seega üleüldine sissetulek 350—500 rublani. Päättö on heinategemine. Selleks pruugitakse ka juba niitmise masinaid. Wõõraid teenijaid ei pruugita. Kõik tehtakse oma jõuga. Pii-matalituses tarwitatakse koorelahutajaid. — Iga meesterahwas, kes 16 aastaseks saab, saab juba oma osaks tulewa maajao kätte. Pääle naisewõtmise lahkub ta isa majast ja asub ise elama. — Üleüldse wõib ütelda, et asunikud kaunis jõuukalt elawad. Sööwad hästi ja käiwad korralikult riides, palju paremine, kui teised kohalikud elanikud. Eestlane paistab oma korralikkude riiete poolest siinsete elanikkude seast kohe igale silmi. Isekeskis elawad nad ra-

hus. Joomist on meie asunduses wähe. Omas külas selleks ühtegi müügikohta ei ole. Lähem koht, kust „wa kibedat” saada wõib, on Selentschuki stanitsa, kuhu tubliste 7 wersta maad saab. Säälsamas peetakse ka iga esmaspäewal turgu, kuhu ka eestlased omad piimasaadused ja loomad müügile wiiwad. Lähem suurem kaupluse koht on Batalpaschinski stanitsa; — sinna saab meilt 65 wersta maad. Ajalehta loetakse külas — kümne pere kohta üks leht. Kooli juures on ka wäikene eestikeelne raamatukogu. Kool töötab külas juba seitsmendat aastad. Koolimajas on täitsa ajakohane. Kooliõpetaja palgaks antakse igal aastal kroonu poolt 360 rubla abiraha. Küla maksab omalt poolt 50 rubla ja prii küte, ja annab kooliõpetajale nõnda palju heinamaad ja karjamaad tarwitamiseks, nagu igal küla peremehel on. — Siia juurde olgu lisada, et karjamaa külal üleüldine on, kuna heinamaad igal kewadel jaotatakse. — Kooliõpetaja piab ka köstri kohuseid täitma. Praegune köster-kooliõpetaja on J. Järwer. — Palwetundisi peetakse kooli ruumides, kus ka harmonium on. Elanikkusi on külas tubliste üle 200, — peresi 45. Pääle selle asunduse on Kubanimaal weel kaks teist Eesti asundust: „Eesti-Maruha” ja „Liwonia”, — kuid nendest edaspidi.